

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2025: 57; 51–61 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2025.57.13289>

УДК 070.1:821.161.2"1937/1939"+811.161.2

ТИЖНЕВИК «ЗМАГ» В УКРАЇНСЬКОМУ СПОРТИВНОМУ ДИСКУРСІ

Ірина Процик

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна

e-mail: iryna.protsyk@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-8472-0141>

У статті висвітлено роль українського спортивного тижневика «Змаг» (Перемишль – Львів, 1937–1939 рр.) у творенні національного спортивного дискурсу, зроблено екскурс в історію видання часопису, проаналізовано його рубрики та жанри пресових матеріалів, представлено авторів, які дописували до тижневика, і на прикладах показано, як на сторінках часопису формувалася українська мова спорту та національна спортивна термінологія.

Ключові слова: український спортивний дискурс, медіадискурс, спортивний тижневик «Змаг», рубрики часопису, українська термінологія спорту, національні терміни.

*«Бажаєте почути мою думку про змаговий часопис?
Часопис отворає очі й уми. ... Український змаг потребує
доконче окремого, самостійного змагового часопису,
щоб ... вибороти від світа побідний вінець на чоло
українського народу. Із змаговим привітом: «Борись!»
Іван Боберський. Змаг, 1938, ч. 5, с. 1*

Постановка проблеми. Спортивний часопис «Змаг¹», що впродовж 1937–1939 рр. виходив у Перемишлі та Львові, увійшов в історію української журналістики як перший український великоформатний ілюстрований спортивний тижневик, друкований за спільної громадської ініціативи найуспішніших українських спортивних клубів Галичини. Цей український спортивний часопис міжвоєнного періоду мав найдовшу історію видання та регулярно й оперативно публікував інформацію про спортивні події в Україні й у світі (за сучасною термінологією – про спорт високих досягнень) і про розвиток тіловиховання (фізичної культури) і масового спорту в Галичині, Закарпатті, на Буковині й Волині.

В українському пресознавстві є розвідки про історію розвитку періодичних видань у міжвоєнний час у Галичині, в яких з-поміж інших часописів проаналізовано

¹ Лексема *змаг* є українським відповідником до міжнародної назви *спорт*.

й український спортивний тижневик «Змаг»², проте досі замало уваги зосереджено на ролі цього тижневика у творенні національного спортивного дискурсу. **Мета** цієї розвідки – показати, як на сторінках «Змагу» формувалася національна мова спорту та вироблялася українська спортивна термінологія різних спортивних дисциплін, адже часопис став платформою для апробування національних спеціальних назв із галузі спорту, активне творення яких відбувалося в міжвоєнний період у Галичині. Ці назви, однак, не зафіксовано в українських лексикографічних виданнях через негативну дію позамовних чинників у советський період. Спортивні терміни міжвоєнного періоду практично не знані широкому загалові прихильників спорту, ба навіть фахівцям-спортсменам. Нерідко й мовознавці помилково зараховують питомі спортивні назви міжвоєнного періоду до неологізмів останніх десятиліть і вміщують їх до словників нової лексики кінця XX – початку XXI ст., що свідчить про потребу скрупульозного фіксування, аналізу й опису цих назв. **Завдання** запропонованих студій – простежити розвиток українського спортивного дискурсу в контексті історії видання найуспішнішого спортивного часопису міжвоєнного періоду, на шпальтах якого апробовано назви спортивних понять, здійснювано вибір найвдаліших найменувань на позначення спортивних понять із низки спеціальних номінацій, та представити українські спортивні терміни, функціонування яких зафіксовано на сторінках тижневика «Змаг».

Теоретичне підґрунтя. У сучасній дискурсивній соціолінгвістиці утвердилась думка про те, що спортивний дискурс тісно переплетений із медійним, а опосередкованість спортивного дискурсу засобами масової комунікації підкреслюють усі науковці. Про безпосередній зв'язок українського спортивного і медійного дискурсів варто говорити вже в період між двома світовими війнами, коли започатковано регулярне висвітлення спортивних подій в українській пресі, передовсім у газеті «Діло» та в спортивних часописах («Готові», «Спорт», «Спортові вісти», «Змаг») і у спортивних додатках до періодичних видань.

Теоретичним підґрунтям цієї розвідки є власне переконання, що спортивний дискурс має «особливу тематичну зорієнтованість, спрямований певному адресатові, використовує специфічний арсенал мовних засобів і являє собою сукупність текстів, які є продуктом комунікативної діяльності у сфері спорту»³. Міркування про тісний зв'язок спортивного дискурсу з медійним обґрунтовано в дисертації авторки статті, в

² Ковпак, В. (2007), *Українська спортивна періодика Галичини 20–30-х рр. XX ст.: історико-функціональний аспект і проблемно-тематичні домінанти*, Автореферат кандидатської дисертації (журналістика), Інститут журналістики, КНУ ім. Т. Шевченка, Київ, 20 с.; Ковпак, В. (2008), *Українська спортивна преса Галичини 20–30-х років XX ст.*, НДЦ періодики ЛІННБУ ім. В. Стефаника, Львів, 236 с.; Кость, С. А. (2002), «Спортивно-руханкова преса», Кость С. А., *Нариси з історії західноукраїнської преси першої половини XX ст. Структура. ч. II*, Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, Львів, с. 189–202; Сазонова, Ю. О. (2016), *Спортивна преса України: особливості становлення та сучасне функціонування*, Автореферат кандидатської дисертації (соц. комунікації), Інститут журналістики, КНУ ім. Т. Шевченка, Київ, 17 с.; Сазонова, Ю. О. (2021), *Спортивна журналістика України: історія, еволюція, трансформація*, Видавництво ЧНУ ім. Петра Могили, Миколаїв, 276 с.; *Українські часописи Львова 1848–1939 рр.: Історико-бібліографічне дослідження: У 3 тт.* (2003), Світ, Львів. т. 3. кн. 2. 1929–1939 рр. с. 720–721.

³ Процик, І. Р. (2021), *Футбольна лексика у формальному та неформальному дискурсах*, Автореферат докторської дисертації (філологія), Волинський національний університет ім. Лесі Українки, Луцьк, с. 7.

одному з розділів якої наголошено, що фактичне зрощення спортивного та медійного дискурсів особливо помітно в текстах, які передають спортивну інформацію, адже дискурс породжує текст – матеріальний об'єкт, що відображає специфіку взаємодії людей під час створення інформаційного середовища в тій чи тій сфері людської діяльності⁴. Водночас у медійному дискурсі зазвичай відбувається апробація нових засобів мовного вираження, тому масмедіа завжди будуть джерелом дослідження для лінгвістів, які вивчають спортивний дискурс. Завдяки фіксації текстів спортивної тематики на сторінках преси міжвоєнного періоду сучасні дослідники мають змогу аналізувати тогочасний спортивний дискурс у Галичині, який мав особливості, передовсім на лексичному рівні, проте розвиток його впродовж першої половини ХХ ст. у соціолінгвістиці описано недостатньо, передовсім через позамовні чинники, зумовлені колоніальним статусом України в советський період. Так, зокрема, дослідник української спортивної термінології Михайло Паночко, науково опрацьовуючи цей пласт спеціальної лексики у 70-ті рр. ХХ ст., не мав змоги сягнути по друківані джерела, датовані раніше, аніж 1945 роком.

Методологічна основа дослідження. Основними методами, використаними у дослідженні, були метод емпіричного спостереження, метод синтезу й описово-аналітичний метод. Метод емпіричного спостереження застосовано для аналізу вибраних відомостей із друкованого джерела спортивного дискурсу – українського тижневика «Змаг». Для узагальнення результатів пресознавчих і соціолінгвістичних студій і викладення підсумків застосовано метод синтезу, оскільки розвиток українського спортивного дискурсу розглянуто на широкому суспільно-політичному та культурно-історичному тлі. Описовий метод використано для адекватного передавання результатів дослідження. Для розгляду історії розвитку соціокультурного простору спортивної сфери додатково залучено історично-порівняльний і зіставний методи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Екскурс в історію видання тижневика «Змаг» демонструє непрості умови його започаткування: у грудні 1935 р. під час з'їзду українських спортивних товариств і клубів Галичини – С.Т.⁵ «Україна» Львів, У.С.К.⁶ «Сян» Перемишль, У.С.Т.⁷ «Пролом» Станиславів, У.С.Т. «Поділля» Тернопіль, У.С.К. «Скала» Стрий, У.С.Т. «Дністер» Самбір, У.С.К. «Ватра» Дрогобич, У.С.К. «Скала» Мостиська, У.С.К. «Бескид» Надвірна, С.С. «Зоря» Калуш і в березні 1936 рр. під час наради цих організацій, що відбувалися у Львові, обговорювано питання створення керівного органу українських спортивних інституцій у Галичині, представницькі команди яких виступали в польській державній футбольній лізі – львівське С.Т. «Україна», станиславівське У.С.Т. «Пролом», перемишльський У.С.К. «Сян» – для відстоювання їхніх інтересів. Нова керівна спортивна структура, що її запропонували назвати Спортовим проводом, мала постати на зміну Українському спортовому союзові (існував із 1924 р.), на який постійно робила нагінку

⁴ Процик, І. Р. (2021), Футбольна лексика у формальному та неформальному дискурсах, Автореферат докторської дисертації (філологія), Волинський національний університет ім. Лесі Українки, Луцьк, с. 7-8.

⁵ С.Т. – Спортове товариство.

⁶ У.С.К. – Український спортовий клуб.

⁷ У.С.Т. – Українське спортове товариство.

польська влада, а в 1937 р. остаточно ліквідувала. Де-юре згадана спортивна організація так і не почала функціювати, бо через тогочасні суспільно-політичні обставини не затверджено її статут, проте де-факто вона працювала й, з-поміж іншого, вповноважила перемишльський осередок організувати видання газети «Змаг», що мала стати друкованим органом новоствореної керівної структури українського спорту в Галичині (про цей факт відомо з листування Івана Боберського, «батька українського тіловиховання»⁸, і його учня й послідовника Степана Гайдучка⁹ та з програмової статті редакції газети «Змаг»¹⁰, уміщеної в першому її номері).

Видання спортивного тижневика розпочато 1 лютого 1937 р. у Перемишлі, де побачило світ перших дев'ять чисел газети. Редакція тижневика містилася на вулиці Колійовій, 5. Розташування поблизу вокзалу давало змогу оперативно отримувати матеріали залізницею від позаштатних кореспондентів із різних місцевостей Заходу України – зі Львова, Станиславова, Тернополя, Стрия, Дрогобича, Ужгорода, Хуста, Самбора, Мостиськ, Калуша, Надвірної. Згодом редакція тижневика переїхала до Львова, де у видавничій спілці «Діло» вийшли в світ подальші числа газети, починаючи з десятого (загалом опубліковано 100 номерів видання: 46 – у 1937 р., 45 – у 1938 р., 9 – у 1939 р.). Спочатку часопис мав обсяг 8 сторінок, згодом – 4 сторінки та виходив щопонеділка, за винятком кількох четвергових номерів. Видавцем часопису у Перемишлі був голова Українського спортивного клубу «Сян» Степан Шах¹¹, а редактором перших чисел тижневика – Мирослав Куник (лікар футбольного клубу та провідник футбольної секції У.С.К. «Сян» Перемишль). У львівський період обов'язки редактора видання виконували Олександр-Евген Костик, Роман Сливка, Евген-Михайло Зиблікевич. Редакційна політика тижневика керувалася загальними інтересами «спортивного руху, що є незаперечно одним із найбільших, знаних історії масових явищ»¹². Провідною була ідея соборності України, яку задекларовано вже в першому номері: «З уваги на те, що спортові площі бувають в останніх невідрадних часах щораз рідше місцем безпосередніх зустріч змагунів галицьких, закарпатських і буковинських, постараємось давати якнайчастішу змогу нашим читачам зустрічатись взаємно, пізнавати себе та вдержувати давні спортові звязки»¹³ принаймні на сторінках нашого органу»¹⁴. Визначено три головні напрямки діяльності видання: виховно-ідеологічну, організаційну та інформаційну: «В ділянці інформаційної служби ставимо собі за ціль бути звязковим поміж цікавістю читача і усіми гідними

⁸ Сова, А., Тимчак, Я. (2018), *Іван Боберський – основоположник української тіловиховної і спортивної традиції*, ЛДУФК; Апріорі, Львів, с. 4.

⁹ *Листи Степана Гайдучка до Івана Боберського про діяльність і стан справ у гімнастичному товаристві «Сокіл-Батько»*, (1935–1936), Центральний державний історичний архів України, ф. 366, оп. 1, спр. 13, арк. 62–64, 66, т. III (1935–1936).

¹⁰ Наші позиції, *Змаг*, 1937, ч. 1, с. 1.

¹¹ Загальні збори У.С.К. «Сян», *Змаг*, 1937, ч. 2, с. 2.

¹² Наші позиції, *Змаг*, 1937, ч. 1, с. 1.

¹³ У цитатах із матеріалів, опублікованих на сторінках тижневика «Змаг», збережено особливості тогочасного правопису і пунктуації, що їх використовували в міжвоєнний період у Галичині; вони відрізняються від правописних норм Наддніпрянщини та сучасних норм орфографії й пунктуації (відсутність апострофа, відповідно до галицької традиції використання правопису жєлєхівки, розрізнення л і л' тощо).

¹⁴ Наші позиції, *Змаг*, 1937, ч. 1, с. 1.

уваги проявами спортивного життя та організаційного руху в краю і за кордоном»¹⁵. Часопис мав і амбітну мету – заступити читачам чужомовну спортивну пресу.

На шпальтах газети друкували статті Роман Сливка, Омелян Навроцький (псевдонім Онав із Делятина), Ембой (М. Бойчук із Ворохти), Едвард Жарський, Тадей Чорний, Тарас Франко, Богдан Сич, Роман Гриців, Терентій Гіль, Богдан Клюнь, письменники Іван Смолій (підписував матеріали псевдонімом Гіякинт Брунька) і Роман Купчинський (псевдонім – Галактіон Чіпка) та інші – В. Кон-ич, М. Дуд(т)кевич, А. Сембрат, М. Залужний, М. Бачний. Серед авторів часопису були й чинні спортсмени, зокрема, футболісти С.Т. «Пролом» Станиславів – Ізидор Данів і Богдан Ліськевич, футболіст У.С.К. «Скала» Мостиська – Ембард (Михайло Бардин), що уможливлювало публікування репортажів про матчі, збагачених відомостями безпосередньо від їхніх учасників. Дуже ґрунтовною й інформативною була рубрика «Так грає світ футбол»¹⁶, до якої впродовж 1937–1938 рр. дописував нападник станиславівського С.Т. «Пролом» Ізидор Данів, аналізуючи тактику, технічні прийоми, використовувані у футболі. За період видання часопису до нього дописувала велика кількість кореспондентів із різних міст і містечок України – Борислава, Городенки, Дрогобича, Здолбунова, Золочева, Калуша, Коломиї, Львова, Мостиськ, Надвірної, Перемишля, Рівного, Самбора, Снятина, Сокаля, Станиславова, Стрия, Судової Вишні, Тернополя, Ужгорода, Чернівців) і з-за кордону – Берліна, Будапешта, Варшави, Гамбурга, Лондона, Мюнхена, Нью-Йорка, Нюрнберга, Парижа, Праги, Філадельфії.

Часопис мав інформаційні рубрики: «Про що в тиждні гуло», «Останні відомості», «Чи знаєте, що?» (короткі замітки про спорт на українських землях і у світі), «Це вас зацікавить», «Комунікати», «Ріжні вісти», «Що пише преса», «По всьому світу», звіти про спортивні чемпіонати – «Мистецтва Окружної Ліги» (згодом «Окружна Ліга»), «Державна Ліга», «Мистецтва А кляси», «Міжокружні змагання», «Футбольні змагання», «Футбол» і «Між двома воротами» (репортажі з футбольних матчів), «Чаша Дейвіса», «Ситківка» і «Слідом білого мячика» (репортажі з турнірів великого тенісу), «Легкоатлетика» і «Легкоатлетичний калейдоскоп» (інформаційні звіти зі змагань із легкої атлетики), «Tour de France» і «Шляхом великого рейду» (звіти про велоперегони), «На ледяному дзеркалі» і «Гаківка» (репортажі з хокейних матчів), «На білих верхах і долах» (інформація про лижний спорт), «Бокс» і «На рінгу» (репортажі зі змагань із боксу), «Рагбі», «Пінг-понг», «Веслярство» та інформаційні рубрики, які стосувалися спорту загалом: «На різних (/інших) грищах», «Спорт у цифрах». Результати поєдинків друкують у рубриках: «Закордонні висліди», «Інші висліди», «Підсумки тижня», «Підсумки останніх тижнів» і в окремих таблицях результатів – «Табеля Окружної Ліги». Спортивні події анонсовано в рубриках «Календарець змагань» і «Куди йдемо в неділю?» (тут зазвичай були оголошення про майбутні футбольні матчі). У часописі подавано відомості про змагання в Галичині, а також на Буковині, Волині, Закарпатті, підсоветській Україні та за кордоном – в Австрії, Англії, Бельгії, Голландії, Іспанії, Італії, Канаді, Німеччині, США, Угорщині, Франції, Чехословаччині, Швейцарії, Шотландії. Друковано й рекламні оголошення. Уже зі самих назв рубрик тижневика можна виснувати, що часопис висвітлював

¹⁵ Наші позиції, *Змаг*, 1937, ч. 1, с. 1.

¹⁶ *Змаг*, 1937, ч. 46; 1938, ч. 2–10.

події з різних спортивних дисциплін і пропагував національні відповідники до чужомовних назв видів спорту (*веслярство* (кааякінг), *гаківка* (гокей), *ситківка* (теніс)). Уживано й міжнародні назви (*бокс*, *пінг-понг*, *рагбі*, *футбол*), які часто функціювали паралельно з питомими та гібридними номінаціями.

Не оминав часопис і питань масовості спорту, зокрема його поширення в селах, подаючи відомости з різних малих місцевостей у рубриках «Гамірно по селах», «По наших селах», «Голосяться села», а також питань розвитку спорту серед молоді – в рубриках «Мистецтво юніорів», «Сторінки шкільного спорту», «Зі шкільного спорту». Аспектам організації спортивного життя українців і проведення тіловиховних заходів відведено рубрики «З організаційного життя», «Сокільська хроніка», «На сокільському фронті».

Новаторським у спортивному часописі «Змаг» було те, що на його сторінках регулярно друковано художню публіцистику на теми спорту. Постійним автором фейлетонів спортивної тематики був письменник Іван Смолій, який друкував тексти переважно під псевдонімом Гіякинт Брунька, хоча іноді й під справжнім іменем і прізвищем (у 1937 р. вийшли друком його фейлетони «Безкровна жертва воротаря»¹⁷, «Останній рекорд»¹⁸, «Футбольний герой поневолі»¹⁹ і «Тренер»²⁰, упродовж 1937–1938 рр. – опубліковано з продовженням його розлогі художньо-публіцистичні тексти «Тиждень на офсайді»²¹, а в 1938 р. – «Кохання на старті»²²). Письменник Роман Купчинський, який дописував під псевдонімом Галактіон Чіпка, започаткував рубрику «Історія і футбол»²³.

У 1938 р. часопис «Змаг» провів конкурс для визначення десятиох найліпших українських спортсменів. Для цього в кожному номері газети надруковано купон, який міг заповнити кожен охочий, вписавши десять найкращих змагунів. Така ініціатива свідчить про налагоджене спілкування редакції «Змагу» з читачами, що давало змогу залучити до спортивного дискурсу широкі кола українців. Регулярну комунікацію з підписниками та читачами підтверджує й функціонування в часописі постійних рубрик «З листів до редакції», «Листування редакції», «Листування адміністрації». Із уміщених у них відповідей на листи можна виснувати, що тижневик мав передплатників в Україні й за кордоном.

Великою заслугою часопису є те, що його шпальти стали платформою для апробування української спортивної термінології. Це дало змогу сформувати в Галичині систему українських спеціальних назв зі сфери спорту на національній мовній основі. Автори й редактори часопису використовували спортивні терміни початку ХХ ст., що їх запропонував започатковувач національного тіловиховання і змагу Іван Боберський (*бічняк* (аут), *відсторонь* (офсайд), *воротар* (голкипер), *копаний м'яч* (футбол), *лещетарство* (лижний спорт), *наколесництво* (велоспорт), *наріжняк* (кор-

¹⁷ *Змаг*, 1937, ч. 4, с. 3–4.

¹⁸ *Змаг*, 1937, ч. 11, с. 3.

¹⁹ *Змаг*, 1937, ч. 35–36.

²⁰ *Змаг*, 1937, ч. 44, с. 4–5.

²¹ *Змаг*, 1937, ч. 38–46; 1938, ч. 14–15.

²² *Змаг*, 1938, ч. 3–45.

²³ *Змаг*, 1938, ч. 1, с. 2–3.

нер), *помічник* (хавбек), *руханка* (гімнастика), *цільник* (центрфорвард))²⁴. До багатьох чужомовних спортивних термінів подали питомі відповідники учні й послідовники Івана Боберського – Степан Гайдучок, Павло Зимак, Тарас і Петро Франки (*безсторонник* (суддя), *відбиванка* (волейбол), *дроблення м'яча* (дриблінг), *нерішена* (нічия), *першун* (чемпіон), *півгра* (тайм), *подання* (пас), *приладдя* (інвентар), *промах* (порушення, фол), *ручний м'яч* (гандбол), *рухівня* (спортзал), *скочня* (трамплін), *суддювати* (бути арбітром)). Авторство більшості термінів невідоме, але часто це вдалі питомі назви, які відображають мовну картину світу українців, є найменуваннями з національно-культурною специфікою (*біги довгі* (маратон), *біги короткі* (спринт), *біжня* (бігова доріжка), *вага пера* (легка вага – у боксі), *дужання* (боротьба), *жердка* (стрибки з жердиною), *кошиківка*, *кошівка* (баскетбол), *мандрівництво* (туризм), *мет ратищем* (метання списа), *навкучачництво* (бокс), *одягальня* (роздягальня), *пятизмаг* (п'ятиборство), *санкарство* (санний спорт), *скок в довжінь* (стрибок у довжину), *скок у височінь* (стрибок у висоту), *совгарство* (ковзанярський спорт), *стусан кулею* (штовхання ядра), *трискок* (потрійний стрибок)). Національна за походженням лексика домінувала в терміносистемах усіх тодішніх спортивних дисциплін і в загальноспортивній термінології, вживаній у статтях на сторінках «Змагу»: *виграна* (перемога), *вирівняти ворота* (зрівняти рахунок), *вислід змагань* (результат матчу), *відошення воріт* (результат, рахунок), *воковер* (технічна поразка), *грач* (гравець), *грище* (поле для гри), *дишель* (джеб, прямий довгий удар у боксі), *доріст* (юніори), *дружина* (команда), *здобуття воріт* (гол), *злучник* (інсайд), *змаг* (спорт), *змагун* (спортсмен, спортсмен), *карний коп* (штрафний удар), *карність* (дисциплінованість), *крило* (фланг), *кружок* (шайба), *наступ* (атака), *одинадцятиметровий* (пенальті), *перерва* (павза), *середкувати м'яч* (центрувати м'яч), *удар з лету* (волей), *чаша* (кубок), *чиста гра* (fair play), *штанцята* (шорти). Ці терміни засвідчують розбудованість системи питомих спортивних назв у всіх видах спорту. Самобутність цих національних термінів незаперечна, адже вони відображають спосіб думання українців і специфіку того, як українська нація пізнавала й омовлювала світ. Редакторська політика часопису не зосереджувалася лише на пуристичних підходах у використанні спортивної термінології, що помітно й з широкого функціонування міжнародних термінів спорту: *акція*, *бобслей*, *геттрік*, *голь*, *кікс*, *клуб*, *кляса*, *літа*, *меч*, *мистецтво* (у значенні – чемпіонат), *нокаут*, *пункт*, *репрезентація*, *рінг*, *робінзонада* (сучасний термін – сейв воротаря), *рунда*, *сляльом*, *темпо*, *тренінг*, *фавль*, *фаворит*, *фали*, *фінт*, *шпринт*.

Більшість журналістських матеріалів, які друковано в тижневику «Змаг», присвячена футболу – найпопулярнішому виду спорту в міжвоєнній Галичині. Це особливо помітно в тих числах тижневіка, які виходили друком у період тривання футбольних першостей (навесні, влітку й восени). Тоді кількість різних матеріалів футбольної тематики зазвичай становила дві третини обсягу видання. Репортажі з матчів мали усталену структуру: спочатку подано загальну інформацію, враження про футбольний поєдинок, а потім – склади команд і детальний розбір ходу гри. Це свідчить про тяглість традицій у підготовці до друку інформаційних звітів про футбольні матчі, які продовжував тижневик «Змаг», адже таку ж структуру мали

²⁴ Процик, І. Р. (2021), *Футбольна лексика у формальному та неформальному дискурсах*, Автореферат докторської дисертації (філологія), Волинський національний університет ім. Лесі Українки, Луцьк, 38 с.

публікації звітів про поєдинки копаного м'яча в часописі «Спортові вісти» (Львів, 1931, 1933). Дуже цікавими й інформативно насиченими були футбольні матеріали в перших номерах часопису, які підготувала до друку перемишльська редакція, коли в газеті одну зі сторінок було відведено на презентацію тієї чи тієї української футбольної команди, зокрема, опубліковано розлогі статті про найуспішніші клуби: перемишльський «Сян» – «Хлопці з західної твердині»²⁵, станиславівський «Пролом» – «Проломівські маски»²⁶, тернопільське «Поділля» – «Тернопільські репрезентанти»²⁷, надвірнянський «Бескид» – «Ті, що прославили Надвірну»²⁸, мостиську «Скалу» – «Мостиський феномен»²⁹ і «Гегемони Мостиськ»³⁰, самбірський «Дністер» – «Самбірські Дністровики»³¹, стрийську «Скалу» – «Стрийські прочани»³². У часописі виходили друком аналітичні статті про розвиток спорту на українських етнічних землях, що в міжвоєнний період належали до складу чужих держав – Румунії, Чехословаччини, і про українські команди, які грали в чужих чемпіонатах, – «Наше спортове чудо»³³, «Літаючі вчителі»³⁴, «Живе темпо спортивного життя Карпатської України»³⁵, «Український Спортовий Клуб Хуст»³⁶ (про спортивне життя в Закарпатті, найуспішніший футбольний клуб – ужгородську «Русь» і про спорт у Карпатській Україні), «Черновецькі гаразди»³⁷ (про спорт на Буковині та найславніший буковинський клуб – чернівецький «Довбуш»). Зважаючи на домінування футбольної інформації в часописі «Змаг», можна погодитися з думкою дослідника української міжвоєнної спортивної періодики в Галичині Вадима Ковпака, який цілком слушно вважає, що це пресове видання – «“завуальований” перший український футбольний журнал»³⁸.

У 1939 р. збагачено візуальне оформлення газети «Змаг» – з'явилося чимало графічних зображень. Графічні заставки мали рубрики, присвячені різним видам спорту: легкій атлетиці – «Легкоатлетика» (зображення бігуна, що долає перешкоду), лижному спортові – «На білих верхах і долах» (зображення лижника-слаломіста), гокееві – «На ледяному дзеркалі» (зображення гокейста з клюшкою), боксові – «На рингу» (зображення боксера на тлі канатів рингу), футболу – «Між двома воротами» (зображення двох футболістів, які борються за м'яч), а також постійні рубрики тижневика – огляд преси – «Що пише преса» (зображення читача, який переглядає газету), добірка коротких заміток – «Чи знаєте, що» (зображення чиновника в мундирі, який зачитує щось з аркуша паперу).

²⁵ *Змаг*, 1937, ч. 4, с. 6–7.

²⁶ *Змаг*, 1937, ч. 5, с. 6–7.

²⁷ *Змаг*, 1937, ч. 6, с. 6–7.

²⁸ *Змаг*, 1937, ч. 7, с. 6–7.

²⁹ *Змаг*, 1937, ч. 5, с. 2.

³⁰ *Змаг*, 1937, ч. 8, с. 6.

³¹ *Змаг*, 1937, ч. 9, с. 6.

³² *Змаг*, 1937, ч. 13, с. 6.

³³ *Змаг*, 1937, ч. 1, с. 6–7.

³⁴ *Змаг*, 1937, ч. 2, с. 6.

³⁵ *Змаг*, 1939, ч. 6, с. 1.

³⁶ *Змаг*, 1939, ч. 5, с. 1.

³⁷ *Змаг*, 1937, ч. 36, с. 4.

³⁸ Ковпак, В. (2008), *Українська спортивна преса Галичини 20–30-х років ХХ ст.*, НДЦ періодики ЛННБУ ім. В. Стефаника, Львів, с. 106.

Результати і перспективи подальших досліджень. Аналіз публікацій у тижневику «Змаг» засвідчує, що наприкінці 30-х рр. у галицькій пресі сформовано окрему галузь – спортивну журналістику, початки якої закладено у 20–30-ті рр. завдяки публікаціям на теми спорту в спеціальних спортивних виданнях – «Готові», «Спорт», «Спортові вісти» та в газеті «Діло». У часописі «Змаг» обсяг і якість спортивних матеріалів піднесено на високий рівень, подання інформації у виданні було надзвичайно оперативним. Домінування відомостей футбольної тематики дає підстави припустити, що видання задумано як перший український футбольний часопис. На сторінках тижневика творився український спортивний дискурс і формувалася на національній мовній основі спортивна термінологія різних дисциплін спорту. Перспективи подальших досліджень полягають у докладному аналізі термінів тих видів спорту, які функціювали на сторінках часопису «Змаг», і у виробленні конкретних практичних рекомендацій сучасним авторам, які пишуть на теми спорту, щодо використання питомих українських термінів, уникання надмірної кількості чужомовних назв, передовсім англізмів, до більшості з яких уже в міжвоєнний період знайдено вдалі національні відповідники.

Висновки. Отже, публікації в першому українському спортивному тижневику «Змаг» свідчать не лише про тісний зв'язок українського спортивного і медійного дискурсів і їхній активний розвиток у міжвоєнний період, а й про виокремлення спортивної журналістики як осібної галузі українського медійного дискурсу та інтенсивне формування на національній основі української мови спорту та спортивної термінології.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Змаг*, Перемишль, 1937, ч. 1–9; Львів, 1937–1939, ч. 10–100.
2. Колянчук, О. М. (2010), «Змаг», *Енциклопедія Сучасної України*, НАН України, НТШ, Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, Київ. URL: <https://esu.com.ua/article-16352> (дата перегляду: 16 вересня 2024).
3. Ковпак, В. (2007), *Українська спортивна періодика Галичини 20–30-х рр. XX ст.: історико-функціональний аспект і проблемно-тематичні домінанти*, Автореферат кандидатської дисертації (журналістика), Інститут журналістики, КНУ ім. Т. Шевченка, Київ, 20 с.
4. Ковпак, В. (2008), *Українська спортивна преса Галичини 20–30-х років XX ст.*, НДЦ періодики ЛННБУ ім. В. Стефаника, Львів, 236 с.
5. Кость, С. А. (2002), «Спортивно-руханкова преса». Кость, С. А., *Нариси з історії західноукраїнської преси першої половини XX ст. Структура, ч. II*, Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, Львів, с. 189–202.
6. *Листи Степана Гайдучка до Івана Боберського про діяльність і стан справ у гімнастичному товаристві «Сокіл-Батько»*, (1935–1936), Центральний державний історичний архів України, ф. 366, оп. 1, спр. 13, арк. 62–64, 66, т. III (1935–1936).
7. Процик, І. (2023), *Лексика на позначення футбольних понять у праці Івана Боберського «Забави і гри рухові. Частина III. Копаний мяч» (Львів, 1906): словник-довідник*, НТШ, Львів, 56 с.

8. Процик, І. Р. (2021), *Футбольна лексика у формальному та неформальному дискурсах*, Автореферат докторської дисертації (філологія), Волинський національний університет ім. Лесі Українки, Луцьк, 38 с.
9. Сазонова, Ю. О. (2021), *Спортивна журналістика України: історія, еволюція, трансформація*, Видавництво ЧНУ ім. Петра Могили, Миколаїв, 276 с.
10. Сазонова, Ю. О. (2016), *Спортивна преса України: особливості становлення та сучасне функціонування*, Автореферат кандидатської дисертації (соц. комунікації), Інститут журналістики, КНУ ім. Т. Шевченка, Київ, 17 с.
11. Сова, А., Тимчак, Я. (2018), *Іван Боберський – основоположник української тіловиховної і спортивної традиції*, ЛДУФК; Апріорі, Львів, 232 с.
12. *Українські часописи Львова 1848–1939 рр.: Історико-бібліографічне дослідження: У 3 тт.* (2003), Світ, Львів, т. 3, кн 2. 1929–1939 рр., с. 720–721.
13. Янків, І. Т. (2000), *Українська спортивна термінологія (історико-методологічний аналіз)*, Автореферат кандидатської дисертації (фізичне виховання і спорт), Волинський державний університет ім. Лесі Українки, Луцьк, 19 с.

REFERENCES

1. Zmah, Peremyshl, 1937, ch. 1–9; Lviv, 1937–1939, ch. 10–100.
2. Kolianchuk, O. M. (2010), “Zmah”, *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy*, NAN Ukrainy, NTSh, Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy, Kyiv. URL: <https://esu.com.ua/article-16352> (accessed 16 September 2024).
3. Kovpak, V. (2007), *Ukrainska sportyvna periodyka Halychyny 20–30-kh rr. XX st.: istoryko-funktsionalnyi aspekt i problemno-tematychni dominanty*, Abstract of the PhD diss. (zhurnalistyka), Instytut zhurnalistyky, KNU im. T. Shevchenka, Kyiv, 20 s.
4. Kovpak, V. (2008), *Ukrainska sportyvna presa Halychyny 20–30-kh rokiv XX st.*, NDTs periodyky LNNBU im. V. Stefanyka, Lviv, 236 s.
5. Kost, S. A. (2002), «Sportyvno-rukhanokova presa». Kost, S. A., *Narysy z istorii zakhidnoukrainskoi presy pershoi polovyny XX st. Struktura, ch. II*, Vydavnychy tsestr LNU im. I. Franka, Lviv, s. 189–202.
6. *Lysty Stepana Haiduchka do Ivana Boberskoho pro diialnist i stan sprav u himnastychnomu tovarystvi «Sokil-Batko»*, (1935–1936), Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, f. 366, op. 1, spr. 13, ark. 62–64, 66, t. III (1935–1936).
7. Protsyk, I. (2023), *Leksyka na poznachennia futbolnykh poniat u pratsi Ivana Boberskoho «Zabavy i hry rukhovi. Chast III. Kopanyi miach» (Lviv, 1906): slovnyk-dovidnyk*, NTSh, Lviv, 56 s.
8. Protsyk, I. R. (2021), *Futbolna leksyka u formalnomu ta neformalnomu dyskursakh*, Abstract of the D.Sc. diss. (filolohiia), Volynskiy natsionalnyi universytet im. Lesi Ukrainky, Lutsk, 38 s.
9. Sazonova, Yu. O. (2021), *Sportyvna zhurnalistyka Ukrainy: istoriia, evoliutsiia, transformatsiia*, Vydavnytstvo ChNU im. Petra Mohyly, Mykolaiv, 276 s.
10. Sazonova, Yu. O. (2016), *Sportyvna presa Ukrainy: osoblyvosti stanovlennia ta suchasne funktsionuvannia*, Abstract of the PhD diss. (sots. komunikatsii), Instytut zhurnalistyky, KNU im. T. Shevchenka, Kyiv, 17 s.
11. Sova, A., Tymchak, Ya. (2018), *Ivan Boberskyi – osnovopozlozhnyk ukrainskoi tilovykhovnoi i sportyvnoi tradytsii*, LDUFK; Apriori, Lviv, 232 s.

12. *Ukrainski chasopysy Lvova 1848–1939 rr.: Istoryko-bibliohrafichne doslidzhennia: U 3 tt.* (2003), Svit, Lviv, t. 3, kn 2. 1929–1939 rr., s. 720–721.
13. Yankiv, I. T. (2000), *Ukrainska sportyvna terminolohiia (istoryko-metodolohichniy analiz)*, Abstract of the PhD diss. (fizychnye vykhovannia i sport), Volynskiy derzhavnyi universytet im. Lesi Ukrainky, Lutsk, 19 s.

“ZMAH” WEEKLY IN UKRAINIAN SPORTS DISCOURSE

Iryna Protsyk

Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska street, 1, 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: iryna.protsyk@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-8472-0141>

The object of research in the article is the Ukrainian sports weekly “Zmah”, which was published in Przemyśl and Lviv during 1937–1939. The purpose of the research is to trace the development of Ukrainian sports discourse in the context of the history of the “Zmah” magazine and to show how the national language of sports and Ukrainian sports terminology were formed on its pages.

The main methods used in the study were empirical observation, synthesis, and descriptive-analytical.

The results of the conducted research are an excursion into the history of the publication of the magazine “Zmah”, an analysis of the sections and genres of press materials in it, and a presentation of the authors who contributed to the weekly and developed sports journalism as a separate media sphere. It has been found that the weekly regularly and promptly published information about sporting events in Ukraine and around the world, about the development of physical education and mass sports in different parts of Western Ukraine. The weekly was dominated by football-related materials.

The article focuses on the formation of the Ukrainian sports discourse, which developed on the pages of the weekly “Zmah” as a media platform. This enabled the active creation of the Ukrainian sports language and sports terminology on a national basis. Due to the fact that the Ukrainian sports discourse between the two world wars was preserved on the pages of sports press organs such as “Zmah”, modern researchers have the opportunity to analyze and describe national sports terms used in Galicia in the first half of the twentieth century. These special names are not recorded in the Ukrainian lexicography and are almost unknown to Ukrainian sports fans.

The conclusions of the conducted research are that the sports weekly “Zmah” is an invaluable source for studying the close connection between Ukrainian sports and media discourses and the formation of the Ukrainian language of sports and national terminology in the interwar period.

Keywords: Ukrainian sports discourse, media discourse, sports weekly “Zmah”, magazine sections, Ukrainian sports terminology, national terms.